

تبیین جامعه‌شناختی وفاق اجتماعی در شهرکرد

مقدمه: با توجه به تأثیر وفاق اجتماعی در توسعه جوامع و اینکه وفاق، پایه و اساس هر نوع برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در جامعه محسوب می‌شود، شناخت آن می‌تواند کمک شایانی برای امر توسعه باشد. از سوی دیگر، اصلی‌ترین هدف همه نظام‌های سیاسی، تلاش برای یکپارچه ساختن گروه‌های اجتماعی است که در سایه وفاق اجتماعی حاصل می‌شود.

روش: روش این پژوهش از نوع کمی (پیمایشی) است. جامعه آماری، شامل کلیه شهروندان ۱۷ ساله به بالا (اعم از زن و مرد) ساکن در شهرکرد است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۵ نفر به‌عنوان حجم نمونه تعیین و با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق‌ساخته و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار *Amos* صورت گرفته است.

یافته‌ها: میزان وفاق اجتماعی در بین شهروندان شهرکردی کمتر از متوسط است. همچنین رابطه معناداری بین متغیرهای رضایت از دولت، جامعه‌پذیری و اعتماد اجتماعی با وفاق اجتماعی وجود دارد؛ ضمن آنکه متغیر جامعه‌پذیری بیشترین تأثیر را بر متغیر وفاق اجتماعی نشان می‌دهد. **بحث:** از آنجاکه میانگین نمره وفاق اجتماعی در شهرکرد متوسط به پایین است و از سوی دیگر، وفاق اجتماعی جهت پیشرفت یک منطقه یا شهر پدیده‌ای ضروری است؛ ایجاب می‌کند که سیاست‌های مرتبط با این موضوع، پیگیری و بازنگری شوند و راهکارهایی جهت افزایش آن ارائه شود. یافته‌ها بیانگر آن است که افزایش اعتماد اجتماعی، رضایت از دولت و نوع جامعه‌پذیری می‌تواند وفاق اجتماعی در شهرکرد را افزایش دهد.

۱- حسینعلی قجری

دکتر جامعه‌شناس، گروه آموزشی جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

<h_ghajari@yahoo.com>

۲- امید بابایی

دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، گروه آموزشی جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، شهرکرد، ایران

واژه‌های کلیدی: اعتماد اجتماعی،

جامعه‌پذیری، رضایت از دولت،

وفاق اجتماعی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۰۶

Sociological explanation of social solidarity in Shahrekord

▶ **1- HoesinAli Ghajari**
Ph.D. in Sociology,
Department of Sociology,
Faculty of Social Sciences,
Payame Noor University,
Tehran, Iran. (Corresponding
Author)
<h_ghajari@yahoo.com>

▶ **2- Omid Babaei**
Ph.D. student in Sociology,
Department of Sociology,
Faculty of Social Sciences,
Payame Noor University,
Shahrekord, Iran.

Keywords:

social trust, social approval, socialization, government satisfaction, social solidarity

Received: 2020/07/22

Accepted: 2020/12/26

Introduction: Considering the impact of social solidarity on the development of societies and the fact that solidarity is the basis of any kind of planning and policy in society, recognizing it can be a great help for development. On the other hand, the main goal of all political systems is to try to unite social groups, which is achieved in the shadow of social solidarity.

Method: The research method was quantitative, and a survey was used to collect data. The statistical population includes all citizens aged 17 and over (both men and women) that living in Shahrekord. From among them 385 people were selected as the sample using Cochran's formula, and they were selected by multi-stage cluster sampling method. The research tool was a researcher-made questionnaire that was analyzed using Amos software.

Findings: The level of social solidarity among the citizens of Shahrekord is moderate to low. There is also a significant relationship between the variables of government satisfaction, socialization and social trust with social solidarity; Meanwhile, the socialization variable ($\beta = 0.62$) shows the greatest impact on the social solidarity variable.

Discussion: Since the average score of social harmony in Shahrekord is moderate to low and on the other hand, social harmony is a necessary phenomenon for the development of a region or city; It requires that policies related to this issue be pursued and reviewed and solutions be provided to increase it.

Extended Abstract

Introduction: Social solidarity in different times, crisis conditions or periods of prosperity and growth, increases the ability of citizens to cooperate and discipline, and thus plays a role in shaping positive practices. In the path of national development, social solidarity can increase the content of people's participation in social institutions, pave the way for social reform in society, and reduce the likelihood of internal strife. Therefore, considering the impact of social solidarity in the development of societies and the fact that solidarity is the basis of any kind of planning and policy in society, recognizing it can be a great help for development. Meanwhile, Shahrekord, with a combination of different ethnicities of Lor, Turk, Fars, etc., undoubtedly needs development and progress, and to achieve this, it needs a certain amount of social solidarity. Therefore, in order to move towards development and progress, it is necessary to obtain information about the level of social solidarity and the factors affecting it in this city with the help of a scientific research, and then to provide solutions to strengthen social solidarity for sustainable development of this city. With regard to this issue, the present study has tried to take responsibility for this important issue.

Method: The theoretical framework of this study is a combination of sociological theories (Tonies, Park and Chalabi) that in a hypothetical model of the relationship of three independent variables (government satisfaction, socialization and social trust) with the variable of social solidarity. The statistical population of this study was all citizens aged 17 and over (both men and women) living in Shahrekord, who according to the latest population and housing census (2016), 159775 people. Using Cochran's formula and taking into account the variance, the sample size is 385 people who have been selected based on multi-stage cluster sampling method. Data collection tool is a researcher-made 56-item questionnaire and its reliability is 0.768 based on Cronbach's alpha table, which shows that the research tool is reliable. Data analysis of this study was performed using Amos software.

Findings: The results indicate that the level of social solidarity for 38 people (9.9%) of the subjects at a low level, for 176 people (45.7%) at a medium level and for

171 people (44.4%) Is at a high level; In other words, the level of social solidarity among the citizens of Shahrekord is moderate to high. There is also a significant relationship between the variables of government satisfaction, socialization and social trust with social solidarity. Meanwhile, the variable of socialization ($\beta = 0.62$) had the greatest impact on the variable of social solidarity.

Discussion: The concept of social solidarity has long been considered by social scientists, but the shift of concepts from the field of hard concepts to soft concepts in the developed world has made the consider of this concept much more serious in recent decades; So much so that with the increasing complexity of society and the increasing degree of individualism, social solidarity has been considered necessary for the continuation of collective life and the facilitation of actions, and especially social order. In other words, social solidarity in today's society plays a pivotal role in social participation, productivity, political legitimacy, social order, bonding and solidarity, and development in general. According to the findings of the research, the following strategies are proposed to strengthen social solidarity:

1. Considering that the higher the level of satisfaction with the government, the higher the level of social solidarity, so the government is obliged to provide the ground for the flourishing of economic, political, cultural and social spheres with its strategic policies, so that in its shadow.
2. Considering that socialization has the most significant effect on social solidarity, it is possible to increase the level of solidarity by expanding this process. socialization can refer to family, school, religion, or union activities. Socialization is not limited to the above, but also includes a variety of social interactions, such as foreign and domestic travel, the use of media, including written, spoken, audio, and family gatherings.
3. Since social trust has impact on social solidarity, so in this case can be increased by expanding trust in various dimensions (individual, social, political, etc.) the amount of solidarity in society.

Ethical consideration

This article is extracted from a research project entitled “Sociological study of social harmony in Shahrekord” with the financial support of Payame Noor University of Chaharmahal and Bakhtiari province and methodological guidelines of Dr. Yahya Ali Babaei. The authors were fully involved in the preparation of this article. This article does not overlap with other published works by the present authors; Also, in this article, all the rights related to research ethics have been observed.

مقدمه

وفاق اجتماعی^۱ یکی از موضوعات اساسی است که از گذشته طولانی مورد توجه صاحب‌نظران در حوزه مطالعات اجتماعی و فرهنگی بوده است. با گذشت زمان این مسئله نه تنها اهمیت خود را از دست نداده، بلکه به جهت تحولات روزافزون در صحنه بین‌الملل و جهانی از اهمیت بیش از پیشی برخوردار شده است. وفاق اجتماعی، شکلی از ارتباط است که در آن گروهی از مردم (درون مرزهای جغرافیایی، مثلاً داخل مرزهای یک کشور)، توانایی و مهارت برای تشریک مساعی را نشان می‌دهند و این خود فضا را برای بروز تغییر خوب (توسعه به تعبیر چمبرز) به وجود می‌آورد. وفاق اجتماعی در زمانهای مختلف، شرایط بحران یا دوران شکوفایی و رشد، قابلیت تعاون، همکاری و نظم شهروندان را افزایش می‌دهد و از این طریق در شکل بخشیدن به عملکردهای مثبت ایفای نقش می‌کند. در مسیر توسعه ملی، وفاق اجتماعی می‌تواند منجر به افزایش محتوای مشارکت مردم در نهادهای اجتماعی شود و راه را برای اصلاحات اجتماعی در جامعه هموار کند و از احتمال مناصمات داخلی بکاهد. لذا با توجه به تأثیر وفاق اجتماعی در توسعه جوامع و اینکه وفاق، پایه و اساس هر نوع برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در جامعه محسوب می‌شود، شناخت آن می‌تواند کمک شایانی برای امر توسعه باشد. از سوی دیگر، اصلی‌ترین هدف همه نظامهای سیاسی، تلاش برای یکپارچه ساختن گروههای اجتماعی است؛ این امر به عصر حاضر اختصاص ندارد و همواره برای همه رهبران و اندیشمندان امور اجتماعی مسلم بوده که هر چه گروههای اجتماعی از همگونی در اهداف و جهت‌گیریها و دغدغه‌های مهم اعتقادی و اجتماعی برخوردار باشند، به همان میزان هم زمینه ایجاد وفاق و همبستگی همگانی فراهم خواهد شد.

بنابراین همانگونه که وفاق و همبستگی اجتماعی در ایجاد نظم و توسعه ملی نقش مهمی را ایفا می‌کند این عنصر، جهت ایجاد نظم و توسعه و پیشرفت یک منطقه یا شهر نیز پدیده‌ای

1. Social Solidarity

ضروری به نظر می‌رسد. در این میان شهرکرد با ترکیبی از قومیت‌های مختلف لر، ترک، فارس و... بدون شک، نیازمند توسعه و پیشرفت است و برای دستیابی به این مهم، محتاج میزانی از وفاق اجتماعی است. امروزه تفرقه و اختلافات قومی و قبیله‌ای بین افراد بومی و غیربومی ساکن شهرکرد در برخی از امور و تصمیمات اداری و شهری، سبب خروج امکانات از این شهر شده است به نحوی که مسیر توسعه و پیشرفت در این شهر با مشکل جدی مواجه شده است. لذا برای حرکت به سمت توسعه و پیشرفت باید از میزان وفاق اجتماعی و عوامل تأثیرگذار بر آن در این شهر با استعانت از یک تحقیق علمی اطلاع حاصل کرد و سپس برای تقویت وفاق اجتماعی در راستای توسعه پایدار این شهر راهکارهایی ارائه کرد. اگرچه تحقیقات داخلی متعددی (صداقت زادگان، ۱۹۹۹؛ نصیری و بخشی، ۲۰۱۲؛ زین‌آبادی، ۲۰۱۲؛ حاجی‌زاده میمندی و اسکندری فرد، ۲۰۱۴؛ دلفی و نواح، ۲۰۱۶) در حوزه وفاق اجتماعی انجام شده، اما جملگی وفاق را تنها از بعد عینی یا ذهنی مورد بررسی قرار داده‌اند و سایر ابعاد را نادیده گرفته‌اند، ولی در تحقیق حاضر علاوه بر دو بعد عینی و ذهنی به دو بعد ارزشی (اعتقادات، باورها و اولویتها) و هنجاری (دینی، فرهنگی، اجتماعی و حقوقی) وفاق نیز پرداخته می‌شود و از سویی این تحقیق از نوع کاربردی است و در پایان راهکارهایی را برای افزایش وفاق در شهرکرد ارائه می‌کند.

پیشینه تجربی

چلبی (۱۹۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «وفاق اجتماعی»، وفاق را نوعی توافق جمعی بر سر مجموعه‌ای از اصول و قواعد اجتماعی دانست که در یک میدان تعامل اجتماعی که خود موجب انرژی عاطفی است به وجود می‌آید. وی در این پژوهش به مواردی چون اهمیت وفاق اجتماعی برای نظم اجتماعی جهان معاصر، عناصر بنیادی وفاق (نوعی توافق جمعی، مجموعه‌ای از اصول و قواعد اجتماعی، تعامل و احساس) و کیفیت وفاق اجتماعی پرداخته

است. چلبی در این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال بود که چه نوع وفاقی زمینه‌ساز توسعه است و در پاسخ به آن از وفاق عام و تعمیم‌یافته صحبت می‌کند. صداقت‌زادگان (۱۹۹۹) در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر وفاق اجتماعی با تأکید بر جامعه‌پذیری و قشر اجتماعی» با استفاده از روش پیمایشی نشان داده است که تحصیلات، قشر اجتماعی، فعالیت صنفی و مجموعه ارتباطات اجتماعی و استفاده از رادیو و تلویزیون رابطه مثبتی با وفاق اجتماعی دارند. نصیری و بخشی (۲۰۱۲) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی مفهومی و نظری وفاق اجتماعی» از دو منظر نظری و عینی به موضوع وفاق پرداخته‌اند؛ از بعد نظری، وفاق اجتماعی حدود بین نزدیکی و سازگاری باورهای افرادی است که قرار است میان آنها وفاق به وجود آید و از بعد عینی، رفتار و نوع نظام اجتماعی است که در آن برآیند نیروها در جهات سازگاری، انطباق و تعادل بیشتر میان اعضاست.

نویسندگان بیان می‌کنند که مفاهیمی چون سازگاری، انتظام، انطباق، تعادل و همسویی دارای ارتباط نزدیک مفهومی با وفاق اجتماعی هستند و مفاهیمی چون تضاد و تعارض در نقطه مقابل آن قرار می‌گیرند. هم‌چنین یادآوری می‌کنند که وفاق اجتماعی معادل همبستگی اجتماعی، انسجام اجتماعی و نظم اجتماعی نیست. زین‌آبادی (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «وفاق اجتماعی در ایران»، وفاق اجتماعی را یکی از عوامل مهم توسعه اجتماعات انسانی می‌داند و با توجه به تنوع قومی، زبانی، دینی و فرهنگی موجود در جامعه ایران معتقد است که نمی‌توان در چنین جامعه‌ای منتظر و متوقع نوعی وفاق خودجوش و طبیعی بود.

بنابراین ضروری است که پایه‌های تقویت وفاق اجتماعی در سطح خرد، میانی و کلان مورد توجه مسئولان و سیاست‌مداران قرار گیرد. وی نتیجه می‌گیرد که در سطح خرد (روابط بین شخصی) مردم احساس دوستی و نزدیکی بین خودشان و دیگران می‌کنند، در سطح میانی (شناخت از دیگر اقوام، رابطه و تعامل با آنها، احساس عدالت اجتماعی و تبعیت از قوانین جمعی) وفاق نسبتاً معمولی است و در سطح کلان (موفقیت دولت در اجرای قوانین

و ثبات سیاستها) وفاق نسبتاً ضعیف است. حاجی‌زاده میمندی و اسکندری فرد (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان «رابطه اعتماد اجتماعی و وفاق اجتماعی» به بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی و وفاق اجتماعی در بین شهروندان یزدی پرداخته‌اند. نویسندگان در این مقاله، وفاق اجتماعی را توافق عمومی بر سر قواعد و اصول اجتماعی و اعتماد را حسن ظن به افراد جامعه تعریف کرده و با روش پیمایشی به این نتیجه رسیده‌اند که بین اعتماد اجتماعی و وفاق اجتماعی رابطه وجود دارد و شهروندان یزدی از نظر اعتماد اجتماعی و وفاق اجتماعی در وضعیت مطلوبی قرار دارند. دلفی و نواح (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر وفاق اجتماعی در خانوارهای شهری بوشهر» با تأکید بر روش پیمایشی به این نتیجه رسیدند که بین متغیرهای قشربندی اجتماعی، تعاملات اجتماعی، ارتباطات اجتماعی، سن و اعتماد اجتماعی با میزان وفاق اجتماعی رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد. همچنین، بین میزان تحصیلات و میزان وفاق اجتماعی رابطه منفی و معکوسی وجود دارد. در زمینه تحقیقات خارجی نیز، کمتر به صورت مستقیم به بررسی وفاق اجتماعی پرداخته شده است و بیشتر مفاهیم هم‌خانواده مانند انسجام و همبستگی مدنظر قرار گرفته است. همچنین پاره‌ای از این تحقیقات از بعد روانشناسی به مفهوم وفاق نگاه کرده‌اند. بر اساس نظر کرنس و فارست (۲۰۰۰) جامعه زمانی از وفاق اجتماعی برخوردار است که سرمایه‌های اجتماعی شامل شبکه‌های اجتماعی و مشارکتهای مدنی در آن جامعه بالا باشد.

تعلق و هویت مشترک در بیان اعضای یک جامعه باعث انسجام اجتماعی می‌شود. پاسکو و دیویلد (۲۰۱۲) معتقدند که مردم به این دلیل به رفاه دیگران کمک می‌کنند که این کمک به رفاه خود آنها نیز بستگی دارد و از این طریق به طور غیرمستقیم خود را بهبود می‌بخشند. استدلال آنها این است که نابرابری زیاد، ملاحظات عاطفی‌ای که باعث ایجاد انگیزه در مردم برای ترویج رفاه دیگران به عنوان یک وظیفه اخلاقی می‌شود را تضعیف می‌کند. در جوامعی که نابرابری در آنها بیشتر است، مقایسه وضعیت خود با دیگران منجر به اضطراب،

استرس و احساس محرومیت نسبی می شود در نتیجه منجر به ایجاد شکافهای بزرگ اجتماعی میان آنها می شود. بوترومان و دیگران (۲۰۱۲) بر این عقیده اند که در زمینه نظم و انسجام باید بر بعد هنجاری تأکید بیشتری شود. جوامعی که دارای شکافهای اجتماعی - اقتصادی بالاتری هستند، از انسجام اجتماعی پایین تری برخوردارند. در مقابل، در جوامعی که از لحاظ ساختاری و فرهنگی دارای سرمایه های اجتماعی بیشتری هستند، همکاریهای اجتماعی با سهولت بیشتری صورت می گیرد. هر چه شبکه های اجتماعی بیشتر باشد و هنجارهای تقابل و اعتماد در بین افراد گسترده تر باشد، جوامع از انسجام اجتماعی بالاتری برخوردارند.

چارچوب نظری

وفاق اجتماعی از جمله مفاهیم پیچیده و چندبعدی در عرصه علوم اجتماعی است که توافق چندانی بر تعریف آن از سوی جامعه شناسان وجود ندارد و هر یک بر اساس اهداف تحقیق خود آن را تعریف کرده اند.

به نظر کافمن (۱۹۹۵)، اندیشه اساسی تونیس^۱ این است که آنچه ما می بینیم این است که فرد سرانجام از قید هر وظیفه ای که ورای ارضای نیازهای فردی او باشد آزاد شده است و زمان آن فرا رسیده که جامعه به شیوه ای معقول تجدید بنا شود. اما سؤال اصلی این است که از چه راهی می توان به آن تجدید بنا دست یافت؟ پاسخ تونیس این است که از راه اخلاقی که هوشیارانه مورد پذیرش قرار گیرد. البته به قول کافمن، تونیس درباره اینکه محتوای این نظم اخلاقی جدید که او آن را وفاق می نامید، چه خواهد بود، توضیحی نمی دهد.

از دیدگاه پارک^۲، در جامعه ما با چهار فراگرد و روند اصلی اجتماعی دائمی روبرو هستیم. این چهار فراگرد عبارتند از: رقابت، کشمکش (تضاد)، توافق و هم‌رنگی. به نظر پارک، رقابت یک صورت بنیادی و عام کنش متقابل اجتماعی است. رقابت می تواند میان انسانها

1. Tonies
2. Park

برای به دست آوردن کالاها یا ارزشهای مطلوب صورت گیرد، بی‌آنکه هر یک از واحدهای فردی از رقبایش آگاهی داشته باشد (کوزر، ۱۹۹۱). اما همین که افراد از مراد یکدیگر آگاهی می‌یابند و درمی‌یابند که مراد آنها از فعالیتشان با یکدیگر اصطکاک دارد، رقابت تبدیل به تضاد و ستیزه می‌شود. در این هنگام رقابت ناآگاهانه به کشمکش آگاهانه تبدیل می‌شود و رقیبان یکدیگر را به‌عنوان رقیب یا دشمن بازمی‌شناسند. علاوه بر عنصر آگاهی، تفاوت‌های دیگر بین رقابت و تضاد این است که رقابت کلی و دائمی و تضاد شخصی و موقت است. توافق فرایندی است که بر فروکش کردن تضادها دلالت می‌کند و زمانی پدید می‌آید که روابط بالادست و فرودست موقتاً تثبیت شده باشد و از طریق قوانین و آداب و رسوم تحت نظارت درآمده باشد. از نظر پارک توافق مانند همه ابزارهای کنترل اجتماعی، شکننده است و به‌آسانی از هم فرومی‌پاشد. به‌بیان‌دیگر، توافق و سامان اجتماعی به‌هیچ‌وجه پدیده‌ای طبیعی نیستند، بلکه سازگاریهای موقتی‌اند که در صورت شعله‌ور شدن تضادها، این توافق و سامان ممکن است یکباره درهم شکند. اما برخلاف توافق، هم‌رنگی فراگردی از درهم‌آمیختگی و درهم‌فرورفتگی است که طی آن اشخاص و گروهها خاطرات، احساسات و رویکردهای اشخاص دیگر را از آن خود می‌کنند و با سهیم شدن در تجربه و تاریخ دیگران با آنها در یک فرهنگ عجین می‌گردند (۱).

چلبی (۱۹۹۴)، وفاق اجتماعی را «توافق جمعی بر سر مجموعه‌ای از اصول و قواعد اجتماعی می‌داند که در یک میدان تعامل اجتماعی که خود موجد انرژی عاطفی است به وجود می‌آید. انرژی عاطفی‌ای که همزمان نتیجه و موجد (علت و معلول) توافق اجتماعی است». بر اساس مبانی نظری تحقیق می‌توان متغیرهای تأثیرگذار بر وفاق اجتماعی را به شرح جدول (۱) از دیدگاه نظریه‌پردازان استخراج کرد.

جدول (۱) عوامل تأثیرگذار بر وفاق اجتماعی

عامل تأثیرگذار بر وفاق	نظریه	نظریه پرداز
رضایت از دولت	(رضایت از دولت) ← وفاق اجتماعی	تونیس
جامعه‌پذیری	توافق (تثبیت موقت روابط بالادست و فرودست از طریق نظارت اجتماعی) ← وفاق اجتماعی	پارک
	هم‌رنگی (سهیم شدن اشخاص و گروهها در خاطرات و احساسات و تجربه دیگران برای عجین شدن در یک فرهنگ واحد) ← وحدت در تجربه و اشتراک در وظایف جمعی ← وفاق اجتماعی	
اعتماد اجتماعی	توافق جمعی بر سر مجموعه‌ای از اصول و قواعد اجتماعی (باورها، ارزشها و هنجارهای محوری جامعه) و تعاملات اظهاری (روابط گرم بین افراد) ← انرژی عاطفی ← اعتماد اجتماعی ← وفاق اجتماعی	چلبی

با توجه به نظریات فوق، تعریف ما از وفاق اجتماعی در این تحقیق عبارت است از: «توافق جمعی بر سر مجموعه‌ای از اصول و قواعد اجتماعی که در یک میدان تعامل اجتماعی که خود موجد انرژی عاطفی است به وجود می‌آید» (چلبی، ۱۹۹۴). همچنین، دو بعد وفاق از یکدیگر قابل تشخیص است: وفاق ارزشی، وفاق هنجاری^۱. وفاق ارزشی، اجماع و تفاهمی است که در چرخه روابط و تعاملات اجتماعی و کنشها و واکنشهای افراد ایجاد می‌شود. این نوع وفاق، مخصوص جامعه‌ای است که سطح دانش، آگاهی، آموزش، تحصیلات، تعاملات و روابط اجتماعی و ارتباطات میان افراد، گروهها، سازمانها و نهادهای

1. Value
2. Normative

جامعه در سطح بالایی است. مردم در چنین جامعه‌ای ضمن آگاهی از تفاوت‌های خود با دیگران در امیال، آرزوها و اهداف به نقش و تأثیر حضور دیگران در فعالیتها و ارتباطات و دستیابی به اهدافشان آگاهی دارند و می‌دانند که آنها هم برای کسب منفعت و دستیابی به هدفی در کنشها شرکت می‌کنند. از این رو تلاش می‌کنند ضمن حفظ اهداف و آرمانهای خود و دیگران، زمینه‌ها و شرایط کنش را به گونه‌ای فراهم کنند که زمینه‌های دستیابی به اهداف خود و دیگران در کنش فراهم آید، لذا سعی می‌کنند بر اساس یکسانی اندیشه به توافقی جمعی برای چگونگی انجام فعالیت‌هایشان برسند. وفاق هنجاری، توافق و تفاهمی است که مبتنی بر تعهد و الزامات قانونی باشد. در این نوع وفاق، آنچه موجب پیوستگی و اتحاد افراد می‌شود، آیین‌نامه‌ها، قوانین و مقررات گروهی و سازمانی است. هر جمع و گروه، نیاز دارد برای اینکه رفتار اعضا و افراد تازه‌وارد شبیه هم باشند، یکسری معیارها، هنجارها و قواعدی را تهیه کند تا یکسانی رفتاری را میان آنها ایجاد کند.

لذا بر اساس ابعاد مطرح‌شده پیرامون وفاق و همچنین متغیرهای تأثیرگذار بر آن، چهارچوب نظری تحقیق در قالب مدل زیر (شکل ۱) خلاصه می‌شود.

شکل (۱) مدل نظری وفاق اجتماعی

روش

در این پژوهش از روش معمول در تحقیقات اجتماعی، یعنی پیمایش استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش تمام شهروندان ساکن شهرکرد (اعم از زن و مرد) در سال ۱۳۹۸ بودند که بر طبق آمار اخذ شده از سایت مرکز آمار ایران ۱۵۹۷۷۵ نفر هستند. شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود و بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه جامعه مورد مطالعه برابر با ۳۸۳ نفر برآورد شد که برای اطمینان بیشتر، در نهایت ۳۸۵ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. فرمول چنان محاسبه شده که با احتمال ۵ درصد خطای نمونه‌گیری و ۹۵ درصد اطمینان می‌توان نتایج حاصل را به جامعه آماری تعمیم داد. روش گردآوری اطلاعات، پرسشنامه بود و برای سنجش اعتبار از اعتبار محتوایی استفاده شد. منظور از اعتبار محتوایی شناسایی اعتبار شاخصها یا معرفهای پژوهش است که توافق داوران درباره بررسی شاخصها دلیلی بر این اعتبار است (ساروخانی، ۲۰۰۲). مقدار آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی پرسشنامه ۰/۷۶۸ بود که می‌توان نتیجه گرفت که ابزار پژوهش اعتمادپذیر است.

جدول (۲) ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاسهای تحقیق

مقیاسها	تعداد گویه	α
رضایت از دولت	۳	۰/۸۹۳
جامعه‌پذیری	۴	۰/۶۹۱
اعتماد اجتماعی	۱۳	۰/۸۵۹
وفاق هنجاری	۱۶	۰/۸۷۱
وفاق ارزشی	۲۰	۰/۸۱۱
وفاق اجتماعی	۳۶	۰/۸۶۹

Sociological explanation of social solidarity in Shahrekord

همان‌طور که بیان شد از لحاظ نظری، وفاق اجتماعی دارای ابعاد تئوریک پیچیده‌ای است. بدین‌صورت که بین مفهوم ذهنی وفاق و مصداق‌های عینی آن فاصله وجود دارد. به‌عبارت‌دیگر وفاق اجتماعی به لحاظ جامعه‌شناختی به‌مثابه یک سازه است که باید با چندین واسطه یا معرف آن را به جنبه عینی و ملموس اجتماعی نزدیک کرد. برای عملیاتی کردن مفهوم وفاق از مؤلفه‌ها و گویه‌هایی مطابق با جدول (۳) استفاده شده است.

جدول (۳) تعریف عملیاتی وفاق اجتماعی

متغیر وابسته	ابعاد	مؤلفه	گویه
وفاق اجتماعی	ارزشی	اعتقادات، باورها، ارزشها و اولویتها	<p>خداوند خالق جهان است و امور جهان به اراده اوست. قرآن کلام خداست و هر چه می‌گوید حقیقت محض است. پیامبر اسلام آخرین پیامبر الهی است. پس از مرگ، قیامت وجود دارد و به وضعیت انسان رسیدگی می‌شود. بدون اعتقادات دینی احساس می‌کنم زندگیم پوچ و بی‌هدف است. هرگاه به حرم یکی از امامان یا اولیا الهی می‌روم احساس معنویت عمیقی به من دست می‌دهد.</p> <p>حلال بودن یا نبودن مال چندان اهمیتی ندارد. حجاب مصونیت است نه محدودیت. تقلب در پرداخت مالیات کار نادرستی است. دیانت و سیاست دو مقوله جدا از هم می‌باشند. اقوام مختلف (فارس، کرد، لر، ترک، بلوچ و...) با هم برابرند. همه باید در حفظ زبان فارسی بکوشیم.</p> <p>آداب و رسوم و سنتها باید در هر صورت اجرا شود. همه باید به بزرگترهای خانواده احترام بگذاریم. همه باید به سرود و پرچم ایران احترام بگذاریم. دین اسلام باید ملاک همه رفتارها قرار گیرد. ارزشهای مدرن و غربی باید ملاک همه رفتارها قرار گیرد. ارزشهای باستانی ایران باید ملاک همه رفتارها قرار گیرد. همه ما به حکومت دینی معتقدیم. همه قوانین موجود ایران به حق می‌باشند.</p>

گویه	مؤلفه	ابعاد	متغیر وابسته
<p>تا چه میزان برای حل مشکلات خود به دعا خواندن و نذر کردن متوسل می‌شوید؟</p> <p>تا چه میزان خمس و زکات خود را پرداخت می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان در ایام ماه رمضان (چنانچه مریض یا مسافر نباشید) روزه می‌گیرید؟</p> <p>تا چه میزان در نماز جماعت مسجد محله خود شرکت می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان در برپایی مراسم تاسوعا و عاشورا مشارکت دارید؟</p> <p>تا چه میزان حجاب اسلامی را رعایت می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان با قومیت‌های دیگر معاشرت، معامله و همکاری دارید؟</p> <p>تا چه میزان به سالمندان و معلولین جامعه کمک می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان قوانین راهنمایی و رانندگی را رعایت می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان حقوق همسایگان را رعایت می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان در تخصیص امکانات، پاداشها و فرصت‌های شغلی به دیگران اهمیت می‌دهید؟</p> <p>تا چه میزان در انتخابات شرکت می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان در تصمیم‌گیری‌های خود با دیگران مشورت می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان با خویشاوندان خود رفت‌وآمد می‌کنید؟</p> <p>تا چه میزان مسافرت‌های کاروانی یا تور را بر مسافرت‌های فردی ترجیح می‌دهید؟</p> <p>تا چه میزان در کارهای عام‌المنفعه شرکت می‌کنید؟</p>	<p>رفتار اجتماعی</p>	<p>میزان</p>	<p>وفای اجتماعی</p>

Sociological explanation of social solidarity in Shahrekord

متغیرهای مستقل نیز مطابق با جدول (۴) تعریف عملیاتی شده‌اند.

جدول (۴) تعریف عملیاتی متغیرهای مستقل

متغیر مستقل	ابعاد	مؤلفه‌ها	گویه‌ها
رضایت از دولت	اقتصادی سیاسی اجتماعی	توزیع عادلانه ثروت و قدرت و منزلت در جامعه توسط دولت	تا چه میزان از برنامه‌های اقتصادی دولت رضایت دارید؟ تا چه میزان از اقدامات سیاسی دولت رضایت دارید؟ تا چه میزان از برنامه‌های اجتماعی- فرهنگی دولت رضایت دارید؟
جامعه‌پذیری	خانواده مدرسه همسالان رسانه‌ها	ارزشها و هنجارها	در طول زندگی هر یک از موارد زیر تا چه میزان بر شما تأثیرگذار بوده‌اند و ارزشها و رفتار شما را تحت تأثیر قرار داده‌اند؟ خانواده - مدرسه - همسالان - رسانه‌ها
اعتماد اجتماعی	اعتماد بین شخصی اعتماد تعمیم‌یافته	اهمیت به نظر دیگران یکسان دانستن ظاهر و باطن دیگران امانت دادن وسایل ضمانت مالی	تا چه میزان در کارهای خود به نظر دیگران اهمیت می‌دهید؟ تا چه میزان ظاهر و باطن مردم را یکسان می‌دانید؟ تا چه میزان وسایل خود را به دیگران امانت می‌دهید؟ تا چه میزان ضمانت مالی دیگران را می‌کنید؟ تا چه میزان به هریک از افراد، گروهها، سازمانها و نهادهای زیر اعتماد دارید؟ خانواده- اقوام- دوستان- همسایگان- همکاران- هیئت دولت- مجلس- صداوسیما- پلیس

برای بررسی و آزمون مدل نظری ارائه شده توسط پژوهشگران از روش معادلات ساختاری استفاده شد. مدل سازی Amos و نرم افزار معادله ساختاری به پژوهشگر یاری می‌رساند تا الگویی نظری را که از اجزای مختلف و متنوعی تشکیل یافته، هم به‌طور کلی و هم به‌گونه‌ای جزئی مورد آزمون و واری قرار دهد (قاسمی، ۲۰۱۱).

یافته‌ها

توصیف بافت نمونه

طبق یافته‌های تحقیق، دامنه سنی پاسخگویان بین ۱۷ تا ۸۶ سال بود، ۵۶/۶ درصد از پاسخگویان را مردان و ۴۲/۳ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. وضعیت تأهل پاسخگویان نیز به این صورت است که ۳۴/۳ درصد از پاسخگویان مجرد و ۶۳/۴ درصد متأهل بودند. در بررسی وضعیت تحصیلی افراد، مقطع تحصیلی کارشناسی (۳۸/۷ درصد) دارای بیشترین نسبت و مقطع تحصیلی ابتدایی با (۰/۸ درصد) دارای کمترین نسبت در بین افراد مورد مطالعه بودند.

توصیف متغیر وفاق اجتماعی

جدول (۵) توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب میزان وفاق اجتماعی

میزان وفاق اجتماعی	f	%
زیاد	۳۸	۹.۹
متوسط	۱۷۶	۴۵.۷
کم	۱۷۱	۴۴.۴
جمع	۳۸۵	۱۰۰.۰

بر اساس یافته‌های جدول فوق میزان وفاق اجتماعی در بین ۹/۹ درصد از افراد مورد مطالعه در سطح زیاد، ۴۵/۷ درصد در سطح متوسط و ۴۴/۴ درصد در سطح کم قرار دارد. به عبارتی میزان وفاق اجتماعی در بین شهروندان شهرکردی متوسط به پایین است.

آزمون فرضیات

برای آزمون فرضیات تحقیق از مدل معادله ساختاری و میزان بتای محاسبه شده برای هر متغیر استفاده شد. هر مدل معادله ساختاری از دو نوع مدل تشکیل شده است:

۱- مدل اندازه‌گیری: جزئی از مدل معادله ساختاری است که نحوه سنجش یک متغیر پنهان را با استفاده از دو یا چند متغیر مشاهده شده تعریف می‌کند. در این جا هر کدام از متغیرهای پژوهش، متغیر پنهان هستند (متغیر پنهان در نرم‌افزار باید به شکل بیضی باشد). متغیر پنهان متغیری است که به طور مستقیم اندازه‌گیری نمی‌شود، بلکه با استفاده از دو یا چند متغیر مشاهده شده در نقش معرف سنجش می‌شود. متغیرهای آشکار همان سؤالات پرسشنامه هستند (که با علامت x_n نمایش داده شده‌اند) که با آنها متغیر پنهان سنجیده شده است.

در این جا متغیر وفاق اجتماعی متغیر درونی است و متغیرهای جامعه‌پذیری، رضایت از دولت و اعتماد اجتماعی، متغیرهای مستقل هستند. متغیر درونی، عنصری از مدل ساختاری است که حداقل یک پیکان یک سویه به سمت آن نشانه رفته است و بنابراین تحت تأثیر سایر متغیرهای بیرونی (مستقل) در مدل است. با توجه به تأثیری که متغیرهای درونی (وابسته) از سایر متغیرهای موجود در مدل می‌پذیرند، می‌توان نتیجه گرفت که هر متغیر درونی در نقش متغیر وابسته نیز باشد. به ازای هر متغیر درونی در مدل ساختاری یک متغیر خطا وجود دارد که نمادی از ناتوانی متغیرهای مستقل حاضر در مدل در تبیین یک متغیر وابسته است (که با علامت e_n نمایش داده شده‌اند). با توجه به وجود اجزای متعدد در مدل‌های نظری تدوین

شده، باید پژوهشگران قبل از برآورد مدل تدوین شده، ابتدا مدل‌های اندازه‌گیری حاضر در مدل تحقیق را برآورد و آزمون کنند. چراکه بررسی روابط ساختاری بین متغیرهای پنهان زمانی منطقی‌تر خواهد بود که اندازه‌گیری آن سازه‌های پنهان با توجه به معیارهای علمی قابل قبول باشند. در واقع وجود شاخصهای برازش کلی ضعیف برای هر یک از مدل‌های اندازه‌گیری به معنای آن است که ورود آن مدل اندازه‌گیری به مدل معادله ساختاری می‌تواند پژوهشگر را در تحلیل روابط ساختاری بین متغیرهای پنهان با اشتباه مواجه کند. بنابراین قبل از بررسی مدل معادلات ساختاری باید بارهای عاملی تأییدی هر گویه مورد آزمون قرار گرفته و در صورت تأیید وارد مدل معادله ساختاری شوند. بارهای عاملی تأییدی نشان‌دهنده میزان تبیین آن متغیر توسط سؤال مربوطه است که معمولاً عدد آن باید از ۰/۵ بالاتر باشد در غیر این صورت آن سؤال باید از آزمونهای بعدی پژوهش حذف شود. چراکه قابلیت تبیین ندارد. با توجه به جدول شماره (۶)، همه گویه‌ها دارای بارهای عاملی بالای ۰/۵ هستند. در نتیجه سؤالات پرسشنامه از قابلیت بالایی برای سنجش متغیرهای پژوهش برخوردار هستند.

جدول (۶) نتایج مدل اندازه‌گیری متغیرهای مشاهده شده وابسته و مستقل

شماره سؤال	نام سازه‌ها	برچسب سازه‌ها	نام متغیر مشاهده شده	برچسب متغیرهای مشاهده شده	بار عاملی تأییدی
۱	وابسته اصلی	وفاق اجتماعی	X1	توسل به دعا و نذر (دینی)	۰/۵۹۰
			X2	تعامل با قومیت‌های دیگر (فرهنگی)	۰/۷۰۱
			X3	رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی (اجتماعی)	۰/۶۹۵
			X4	شرکت در انتخابات (سیاسی)	۰/۶۳۲

Sociological explanation of social solidarity in Shahrekord

ردیف	نام سازه‌ها	برچسب سازه‌ها	نام متغیر مشاهده شده	برچسب متغیرهای مشاهده شده	بار عاملی تأییدی
۲	وابسته میانی ۱	اعتماد اجتماعی	X5	اهمیت به نظر دیگران	۰/۶۷۴
			X6	یکسان دانستن ظاهر و باطن مردم	۰/۵۴۶
			X7	امانت دادن وسایل خود به دیگران	۰/۷۲۵
			X8	ضمانت مالی از دیگران	۰/۶۶۸
۳	وابسته میانی ۲	رضایت از دولت	X9	رضایت از اقدامات اقتصادی	۰/۷۷۴
			X10	رضایت از اقدامات سیاسی	۰/۵۵۱
			X11	رضایت از اقدامات فرهنگی - اجتماعی	۰/۶۳۵
۴	مستقل	جامعه‌پذیری	X12	تأثیرپذیری از خانواده	۰/۸۳۸
			X13	تأثیرپذیری از مدرسه	۰/۷۵۰
			X14	تأثیرپذیری از همسالان	۰/۷۰۱
			X15	تأثیرپذیری از رسانه‌ها	۰/۶۵۵

۲- مدل معادلات ساختاری: عضوی از خانواده مدلهای آماری است که به دنبال توصیف روابط میان متغیرهای چندگانه است. این معادلات نشانگر کلیه رابطه‌های میان سازه‌های (متغیر مستقل و وابسته) درگیر تحلیل هستند. در این پژوهش برای بررسی میزان مناسب بودن مدل معادلات ساختاری، شاخصهای زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

کای اسکوتر (x2): کای اسکوتر را می‌توان به‌عنوان یکی از پرکاربردترین شاخصهای برازش در مدل‌سازی معادله ساختاری تلقی کرد. نکته‌ای که درباره تفسیر کای اسکوتر

می‌توان اظهار کرد این است که هرچه مقدار آن کوچک‌تر باشد برازش داده‌ها به مدل بهتر است. همچنین مقدار کای اسکوئر در دامنه بین صفر تا بی‌نهایت تغییر می‌کند. درجه آزادی (df): این شاخص درجه آزادی مدل را نشان می‌دهد و مقدار آن نباید کوچک‌تر از صفر باشد.

کای اسکوئر بهنجار و نسبی (χ^2/df): یکی از شاخصهای عمومی برای به حساب آوردن پارامترهای آزاد در محاسبه شاخص برازش، کای اسکوئر بهنجار یا نسبی است. اغلب اندیشمندان مقادیر بین ۲ تا ۳ را برای این شاخص قابل قبول می‌دانند. شاخص برازش تطبیقی (cfi): مقدار یکسانی برای قابل قبول بودن مدل برای این شاخص ذکر نشده است اما مقدار ۹/۰ به بالا قابل توافق است.

شکل (۲) مدل معادلات ساختاری در حالت تخمین استاندارد

جدول (۷) نتایج شاخصهای برازش مدل معادلات ساختاری

نتیجه	برازش قابل قبول	مقدار	نام شاخص
قابل قبول	$P > 0.05$	۰/۰۶	سطح معناداری (p)
قابل قبول	بین صفر تا بی نهایت	۱۸۹/۴	کای اسکوتر (x2)
قابل قبول	$df > 0$	۷۸	درجه آزادی (df)
قابل قبول	بین ۲ تا ۳	۲/۴۲۹	کای اسکوتر بهنجار و نسبی (x2/df)
قابل قبول	$cfi > 0.9$	۰/۹۲۱	شاخص برازش تطبیقی (cfi)

همان‌طور که جدول شماره (۷) نشان می‌دهد، همه شاخصهای موردبررسی در مدل (سطح معناداری، کای اسکوتر، درجه آزادی، کای اسکوتر بهنجار و نسبی، شاخص برازش تطبیقی) مقدار قابل قبولی را نشان می‌دهند که این حاکی از آن است که مدل معادلات ساختاری تدوین شده، قابل قبول است و از سویی دیگر، میزان بتا در شکل شماره (۲)، رابطه مثبت و معناداری را بین وفاق اجتماعی و سایر متغیرهای مستقل تحقیق نشان می‌دهد که بر اساس آن می‌توان نتیجه گرفت که اولاً، فرضیه‌های اول، دوم و سوم این تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرند و ثانیاً، متغیر جامعه‌پذیری با بتای ۰/۶۲، بیشترین تأثیر را بر متغیر وفاق اجتماعی دارد.

بحث

مفهوم وفاق اجتماعی از دیرباز موردتوجه اندیشمندان علوم اجتماعی بوده است، اما چرخش مفاهیم از حوزه مفاهیم سخت به سوی مفاهیم نرم در دنیای توسعه‌یافته، توجه به این مفهوم را در دهه‌های اخیر بسیار جدی‌تر ساخته است؛ چندان‌که با پیچیدگی هرچه بیشتر جامعه و افزایش میزان فردگرایی، وفاق اجتماعی را جهت تداوم زندگی جمعی و تسهیل کنشها و مخصوصاً نظم اجتماعی، ضروری دانسته‌اند. به عبارت دیگر، وفاق اجتماعی

در جامعه امروز نقش محوری در مشارکت اجتماعی، بهره‌وری، مشروعیت سیاسی، نظم اجتماعی، پیوند و همبستگی و به‌طور کلی توسعه ایجاد می‌کند. در این تحقیق، ابتدا وفاق اجتماعی تعریف شده (توافق جمعی بر سر مجموعه‌ای از اصول و قواعد اجتماعی که در یک میدان تعامل اجتماعی به دست می‌آید و موجب انرژی عاطفی است) و سپس ابعاد آن در دو بخش ارزشی و هنجاری موردسنجش قرار گرفته است. بعد اول به معرفی نشانه‌های اشتراک ارزشها و بعد دوم به عواملی که واسطه ورود ارزشها از نظام فرهنگی به نظام اجتماعی هستند می‌پردازد، یعنی به تعاملات اجتماعی به‌عنوان موجب وفاق اجتماعی اشاره دارد که از طریق پارسونز، بقای هر جامعه‌ای منوط به کارکرد چهار خرده نظام فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است. نظام فرهنگی شامل مجموعه عقاید، ارزشها و هنجارهای فراگیری است که فضای جامعه را پر کرده است و نظام اجتماعی، کنش و واکنش جمعهای واقعی با عضویت معین است. نزدیک‌تر شدن هر چه بیشتر این دو خرده نظام به یکدیگر منجر به افزایش وفاق اجتماعی در جامعه می‌شود و عوامل خرد و کلان مؤثر بر این فاصله، جامعه‌پذیری به‌واسطه نظام شخصیت و نهادینه شدن از طریق نظام اقتصادی و سیاسی هستند. یافته‌های این پژوهش با پژوهشهای انجام شده توسط صداقت‌زادگان (۱۹۹۹)، نصیری و بخشی (۲۰۱۲)، زین‌آبادی (۲۰۱۲)، اسکندری فرد (۲۰۱۴)، دلفی و نواح (۲۰۱۶)، کرنس و فارست (۲۰۰۰)، پاسکو و دیویلد (۲۰۱۲) همخوانی دارد، چراکه تحقیقات مذکور نیز به نتایجی مشابه با نتایج این پژوهش در زمینه رابطه وفاق اجتماعی با اعتماد اجتماعی، رضایت مردم از دولت و نحوه جامعه‌پذیری افراد اشاره کرده‌اند.

با توجه به یافته‌های حاصل از این پژوهش، راهکارهای زیر جهت تقویت وفاق اجتماعی پیشنهاد می‌شود:

- با توجه به اینکه هر چه میزان رضایت از دولت افزایش یابد میزان وفاق اجتماعی نیز افزایش می‌یابد، لذا دولت موظف است با سیاستهای راهبردی خود زمینه شکوفایی

حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی را فراهم کند تا در سایه آن وفاق اجتماعی نیز در جامعه گسترش یابد.

- با توجه به اینکه جامعه‌پذیری بیشترین تأثیر را بر وفاق اجتماعی دارد، می‌توان با گسترش این فرایند میزان وفاق را در جامعه افزایش داد. از عناصر جامعه‌پذیری می‌توان به خانواده، مدرسه، دین و فعالیتهای صنفی اشاره کرد. جامعه‌پذیری محدود به موارد ذکر شده نیست بلکه انواع تعاملات اجتماعی مانند مسافرت‌های خارجی و داخلی، استفاده از رسانه‌ها اعم از نوشتاری، گفتاری، شنیداری و گردهمایی‌های فامیلی و غیرفامیلی و غیره را نیز شامل می‌شود.

- از آنجاکه اعتماد اجتماعی بر وفاق اجتماعی تأثیر دارد، لذا در این مورد می‌توان با گسترش اعتماد در ابعاد مختلف (فردی، اجتماعی، سیاسی و ...) میزان وفاق را در جامعه افزایش داد.

- تعاملات اجتماعی از جمله عوامل مؤثری است که نشان می‌دهد به جای تأکید بر تعدد تعاملات باید به تنوع تعاملات توجه کرد: این امر بویژه برای جامعه‌ای که متشکل از قومیت‌های متنوع است یک امر حیاتی است. ترویج و تبلیغ گسترش تعاملات می‌تواند از طریق تعریف گسترده‌تر برخی از عناصر فرهنگ عمومی همچون صلح‌رحم عملی شود. این عنصر فرهنگ عمومی تنها شامل خویشان و اقوام است که با گسترده کردن تعریف آن می‌توان مطابق با نیاز روز از آن بهره گرفت. مثلاً تشویق ازدواجهای بین قومی از طریق ارائه پاداش‌های مناسب به این گونه وصلت‌ها بسیار کارساز است.

- از آنجاکه دوستی‌های دوران مدرسه یکی از پایدارترین روابط دوستانه است و گاه در سال‌های بعد از تحصیل نیز ادامه می‌یابد، لازم است تقویت شود. از طریق تشویق والدین به برقراری روابط نزدیک با خانواده دوستان فرزندان خود می‌توان در عین اعمال کنترل غیرمستقیم بر رفتار فرزندان به تحکیم وفاق نیز یاری رساند.

ملاحظات اخلاقی پژوهش

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان بررسی جامعه‌شناختی وفاق اجتماعی در شهرکرد با حمایت مالی دانشگاه پیام نور استان چهارمحال و بختیاری و راهنمایی‌های روش‌شناختی دکتر یحیی علی بابایی است. نویسندگان در تهیه این مقاله مشارکت کامل داشته‌اند. این مقاله با سایر آثار منتشرشده از نویسندگان حاضر همپوشانی ندارد؛ همچنین در این مقاله همه حقوق مرتبط با اخلاق پژوهش رعایت شده است.

- Chalabi, Massoud, (1994), Social Consensus, *Letter of Social Sciences*, Volume 2, Number 3, Spring. (in persian)
- Delphi, Mary; Nawah, Abdolreza (2016), A Study of Social Factors Affecting Social Harmony (Case Study of Bushehr Urban Households), *Sociology of Youth Studies*, No. 17. (in persian)
- Ghasemi, Vahid (2011), *Structural Equation Modeling in Social Research Using Amos Graphics*, Tehran: Sociologists. (in persian)
- Hajizadeh Meymandi, Massoud; Eskandari Fard, Amir Mokhtar (2014), *The Relationship between Social Trust and Social Consensus (A Study in Yazd)*, Social Issues of Iran, No. 8 (in persian)
- Kems, A., & Forrest, R. (2000). Social cohesion and multilevel urban governance. *Urban studies*, 37, 995-1017.
- Kozer, Lewis, (1991), Life and Thought of Sociological Elders, translated by Mohsen Thalasi, Tehran: Scientific Publications. (in persian)
- Nasiri, Bahareh; Bakhshi, Jahangir (2011), *Journal of Social Sciences*, No. 75 (in persian)
- Paskov, M., & Dewilde, C. (2012). *Income inequality and solidarity in Europe*. Research in social stratification and Mobility, 30, 415-432.
- Sarukhani, Baqer, (2002), *Research Methods in Social Sciences, Insights and Techniques*, Volume 2, Tehran: Institute of Humanities and Cultural Studies. (in persian)
- Sedaghatzadegan Esfahani, Shahnaz, (1999), *Factors Affecting Social Harmony with Emphasis on Socialization and Social Class*, Master Thesis in Sociology, Allameh Tabatabaei University, Faculty of Social Sciences, Tehran. (in persian)
- Zeinabadi, Morteza (2012), Social Consensus in Iran, *Journal of Social Sciences*, No. 75. (in persian)